

Konstnär och läkare – yrkesliv med två professioner

En fransig och skör liten japansk docka bildar färgstarkt och livsbejakande par med en kraftfull gul anka i konstnären och läkaren Rebecka Lagercrantz nya utställning med målningar, akvareller och terrakottaskulpturer. Skönheten och ankan, stilfullt förenade, utgör sammanhållande tema på utställningen som har vernissage den 2 juni på galleri Konsthallen, Köpmanbrinken i Gamla stan i Stockholm.

Läkartidningen besökte Rebecka Lagercrantz i hennes ateljé på Östermalm och fick en förhandsvisning av de bilder och skulpturer som skall ställas ut. Förutom oljemålningar – flera med just skönheten och ankan – presenteras en kollektion akvareller med Stockholmsmotiv och ett urval terrakottaskulpturer med tema musikanter och mor-barn.

Rebecka Lagercrantz slår med en gång fast att det inte finns någon djupare, underliggande symbolik bakom temat med dockan och ankan och att hela utställningen som sådan är resultat av renodlad skaparglädje och lyckliga stunder i den minimalistiska lilla ateljén på blott ca 20 kvadratmeter. Ateljén förklaras fungera som Rebecka Lagercrantz privata och mycket viktiga replipunkt i livet – en lugn asyl en bit bort från

vardagsslitet som läkare och hemmaplikterna med familj och två livliga små döttrar i förskoleåldern.

Rebecka Lagercrantz visar runt i ateljén och berättar att den luggslitna dockan, huvudrollsinnnehavaren, har sin egen speciella historia:

– Min morfar köpte dockan i Japan en gång för länge sedan. Som liten flicka var jag oerhört fascinerad av just den här dockan och fastnade för den skönhet och gåtfullhet som hon utstrålar. Hon blev genom åren föremål för både omsorger och ganska hårdhänt slitage. En gång klippte jag burdust håret på henne och hade inte en tanke på att det kanske inte var lämpligt.

Rebecka Lagercrantz berättar att leken – i varje fall i dess mest hårdhänta mening – tog slut en dag när en japansk dam gästade familjen. Den japanska kvinnan fick av en händelse syn på dockan och sade med viss förfäran att mer aktsamhet nog kunde rekommenderas, eftersom dockan var en högkvalitativ japansk antikvit.

Dockan fick efter det besöket ett lugnare liv, men Rebecka Lagercrantz säger att hennes kärlek till den japanska skönheten finns obruten kvar. Hon har genom åren skymtat förbi i Rebecka Lagercrantz bildkonst för att nu slutligen nå rang som huvudperson på en separatutställning.

REBECKA LAGERCRANTZ, läkare och konstnär på plats i ateljén på Artillerigatan i Stockholm. Det har varit bråda och stressiga dagar inför den separatutställning med måleri och skulptur som inleds i början av juni.
Foto: Hans Pettersson.

DOCKAN OCH ANKAN
– ett omaka men färgstarkt och livsbejakande par – som är huvudpersoner på Rebecka Lagercrantz utställning.

Foto: Hans Pettersson.

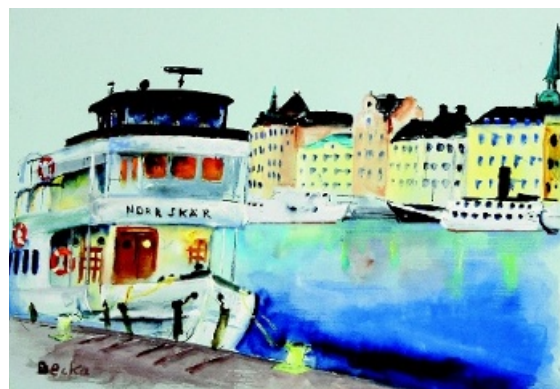
APELSINRÅDET OCH DOCKAN,
en av de oljemålningar på duk som ingår i utställningen.

Foto: Hans Pettersson.

En färgstark kollektion akvareller med Stockholmsmotiv ingår också i utställningen. Om man skall vara terminologiskt exakt är de gouacher, dvs akvareller som har tillsatts ett vitt pigment och därför, i motsats till vanlig akvarellfärg, är täckande. Tekniken passar utmärkt för det muntert sorglösa utförande som Rebecka Lagercrantz tillämpar i sin framställning av Stockholmsmiljöer. Gouacherna görs genomgående i litet format (halvt A4) och utstrålar en stor kärlek till Stockholm.

– Stockholmsbilderna är kul att göra och ligger mig nära hjärtat. Jag gör dem flytande lätt, ofta under sena kvällar och nätter, när jag äntligen lyckats få mina barn att sova. Bilderna bygger på skisser som jag gör ute på stan på promenader. Sedan sitter jag hemma och gör färdigt och färglägger, berättar Rebecka Lagercrantz.

Ett tredje inslag på utställningen blir ett urval terakottafigurer, många i form av livliga musikanter och även finstämda uppställningar med tema mor och barn. Skulpturerna har en speciell, suggestiv ytstruktur

tur som bidrar till ett mer allvarsamtt intryck än hennes målningar. Figurerna smörjs in med aska före ugnspräckningen, och resultatet blir att skulpturerna får en egenartat sprödyta som ger associationer till fynd från Pompeji och kinesiska kejsargravar.

GOUACHER MED STOCKHOLMSMOTIV.

Vaxholmsbåt vid klassiskt Nybrokajsläge och skärgårdsbåten Norrskar.

Mer personligt sett präglas Rebecka Lagercrantz liv och vardag av det spänningsfält som ligger i att dela sitt yrkesliv mellan två sinsemellan så olika professioner som konstnärens och medicinarens. Som läkare fullgör Rebecka Lagercrantz just nu ett ST-block i pediatrik på Astrid Lindgrens barnsjukhus med sikte på slutlig subspecialisering i barnneurologi. Som konstnär är hon etablerad inte bara som målare och skulptör utan också som bokillustratör. I bagaget finns en gedigen utbildning. Hon har bland annat studerat måleri för Barbro Andersson och Torsten Bergmark och skulptur för Marilyn Hamilton Gierow.

Som bokillustratör debuterade hon redan som sjuåring med en bild till en av sin mammas, Rose Lagercrantz, böcker (som hon sedan också i vuxen ålder fortsatt att illustrera). Det kan nämnas att en nyligen utgiven barnbok av Rose och Rebecka Lagercrantz har ett humoristiskt läkartema. I »Nanna och

MUSIKANTER OCH MÖDRAR OCH BARN

återkommer ofta som motiv i skulpturerna i terrakotta.

Foto: Hans Pettersson.

doktor Snäll«, en bilderbok för de allra minsta, ges en grundläggande förklaring av vad det innebär att gå till doktorn.

Många järn i elden kan man tycka, och som utomstående kan man undra hur tiden räcker till för att fullgöra både en krävande läkartjänst på en universitetsklinikk och att arbeta som professionell konstnär, och sedan dessutom ha familj och småbarn att ta hand om?

Rebecka Lagercrantz skrattar till inför frågan och replikerar att det stora problemet i hennes liv är just kampen mot klockan och strävan att få tiden att räcka till. Hon berättar att ordningen praktiskt sett fått bli sådan att läkaryrkets plikter och familjen – maken, Jonas Moström, läkare, och de två döttrarna – går i första hand och att arbetet i ateljén kan ta vid först på de lediga stunder som blir över.

– Måla och skulptera kan jag i allmänhet bara göra på

sena kvällar och lediga nätter, säger Rebecka Lagercrantz och berättar att frånvaron av klart flödande dagsljus i ateljén – som varje konstnär egentligen behöver – kompenseras med starka lampor och stora doser stämningshöjande musik; mycket klassiskt varvat med Leonard Cohen och Jaques Brel och om tempot måste öka och blodtrycket och humöret är i botten i vargimmen tillägg med en dos Magnus Uggle.

Trots tidsbrist och stress tycks Rebecka ändå kunna kombinera konst och läkekonst i lycklig och fruktbar harmoni. Men hon betonar själv att rollerna som konstnär och läkare är stenhårt åtskilda:

– Det finns en naturlig gränslinje där det ena aldrig går i det andra. Att jag skiljer så tydligt på konst och läkaryrket är nog för att jag tycker att det är så stimulerande att ha två olika liv.

Bo Lennholm,
frilansjournalist, Stockholm

Ductus Botalli en felöversättning

Leonardus Botallus var en fransk anatom, som 1561–1562 beskrev fostercirkulationen i en bok och sedan 1565 publicerade en artikel om vissa anatomiska observationer. I dessa bägge arbeten beskriver han något han kallar för ductus Botalli, detta efter sig själv! Det var en mycket bra beskrivning av foramen ovale och dess funktion hos fostret. »En passage för blodet från höger förmak till vänster kammare.« Däremot noterade han inte att foster hade en förbindelse mellan aorta och arteria pulmonalis, dvs ductus arteriosus. Man kan spekulera över varför han missade denna viktiga fosterförbindelse. Ett skäl kan vara att ductus arteriosus kontraherar sig efter döden.

Hur kommer det sig nu att vi i Sverige, Skandinavien och Tyskland benämner ductus arteriosus persistens som ductus Botalli, eller som en del säger »Botalli«? Det daterar sig till en felöversättning till tyska en gång i tiden. Eftersom vi i Skandinavien var mycket tyskinfluerade togs ordet ductus Botalli upp och blev benämningen på en öppetstående ductus arteriosus. Leonardus Botallus ska inte lastas för att han missade existensen av ductus arteriosus, därför bör vi inte använda beteckningen ductus Botalli. Den finns för övrigt inte i den anglosaxiska världen och inte heller i den spansktalande.

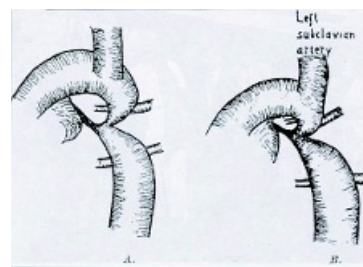
Clarence Crafoord beskrev tillsammans med Gustav Nylén en operationsmetod för korrektion av coarctatio aortae 1945. Alfred Blalock vid Johns Hopkins sjukhus i USA hade i stället försökt att »korrigera« detta hjärtfel genom att dela av vänster arteria subclavia och sy in den nedanför förträngningen ända till sida, utan att ha gjort något åt själva aortaförträngningen. Det var ingen bra metod. Men hans barnkardiolog Helen Taussig blev intresserad. Hon var förvånad att det gick att »knycka« vänster armpulsåder utan att något hände med vänster arm. Hon hade också noterat att många blå hjärtbarn var blåa på grund av att för litet blod gick till lungorna. Hon övertalade därför Alfred Blalock att lägga en förbindelse med vänster arteria subclavia till vänster lungpulsåder ända till

sida hos ett Fallot-barn. Operationen utfördes av Alfred Blalock och blev lyckosam. Den kom att kallas Blalock–Taussig-anastomos. Blalock och Taussig publicerade metoden i en artikel i JAMA 1945, och operationsmetoden används än idag, även om man numera ofta föredrar att använda ett Gortex-rör i stället för arteria subclavia. Det intressanta är dock att kirurger idag ofta kallar operationsmetoden för Blalock-operationen trots att det var Helen Taussig som kom på idén, det var hon som tänkte!

Clarence Crafoords framgångar med sin operationsmetod för coarctatio aortae hade på något sätt nått Bostonkirurgen R E Gross, han som beskrev den första lyckade slutningen av en öppetstående ductus arteriosus 1939. Gross skyndade sig till Stockholm och Sabbatsbergs sjukhus och lärde sig hur Crafoord gjorde operationen. Sedan reste han hem till Boston, opererade ett antal patienter och skickade därefter in en artikel om detta, en artikel som kom in samtidigt med Crafoords och Nylins artikel 1945. Längre hette det därför i USA att Gross och Crafoord samtidigt och oberoende av varandra hade kommit på hur man skulle operera coarctatio aortae. I dag erkänner dock amerikanerna att det är Crafoord som skall tillskrivas metoden och inte Gross.

Den medicinska världen är full av diagnoser och metoder som fått namn av sina »upptäckare«. Det är inte fel. Har vederbörande kommit med något viktigt så skall han/hon hedras för detta med sitt namn. Namnet ger en snabb association till ett syndrom eller metod som annars skulle kräva många ord och meningar för att beskriva. Men det är viktigt att vederbörande verkligen har gjort skäl för detta, därför tycker jag att ductus Botalli och Blalock-operationen inte skall användas. Om inte Blalock–Taussig-beteckningen på denna shuntoperation används, så borde den heta Taussig-anastomos.

Bengt O Eriksson
professor emeritus i barnkardiologi,
Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus, Göteborg

SCHEMATISK TECKNING GJORD AV CLARENCE CRAFOORD.

Teckningen visar den operationsteknik Crafoord använde sig av vid den första operationen av coarctatio aortae.